

УСТУП
ЮРЫ ГАРДЗЕЕЎ. Падручнік па гісторыі, урбананіміка, банкнота: мінімум памяці, максімум ідэалогіі 7

Выхаванне гісторыяй у савецкай школе. Дзве гісторыі Беларусі? Гістарычнае выхаванне моладзі ў аскіялагічнай сістэме беларускай ідэалогіі. Сімвалічная прастора горада як лютэрка беларускай ідэнтычнасці. Героі ці помнікі?

ПАЛІТЫКА ПАМЯЦІ
БЕРНАРД К'ЯРЫ, РОБЕРТ МАЕР. Усенародная вайна і гарады-героі: міф Вялікай Айчыннай вайны ў Беларусі 24

Манументальная памяць. Савецкія людзі і людзі савецкія на вайне. Міф пра партызанскую вайну. Пасля 1991: перамена або працяг?

КРЫСЦІЯН ГАНЦЭР, АЛЕНА ПАШКОВІЧ. «Гераізм, трагізм, мужнасць». Музей абароны Берасцейскай крэпасці 43

Баі ў Берасці ў 1941 годзе. Мемарыяльны комплекс «Берасцейская крэпасць-герой». «Гераічная абарона Берасцейскай крэпасці». Гераізм — змаганне да апошняга патрона. Разня берасцейскіх жыдоў

КРЫСЦІЯН ГАНЦЭР. «Рэвалюцыя» ў Берасцейскім краязнаўчым музеі 60
КРЫСЦІЯН ГАНЦЭР. Савецкія дыскурсы — Дзятлава, краязнаўчы музей у беларускай правінцыі 69

Гістарычны нарыс. Пастаянная экспазіцыя. Вялікая Айчынная вайна. 1-я зала — Агрэсія і контратака. 2-я зала — Партызаны. 3-я зала — Перамога і пераход да мірнага жыцця

АЛЯКСАНДРА ГУЖОН. Партызаны і генацыд Другой сусветнай вайны ў беларускіх наратывах памяці 85

Беларускае партызанскае змаганне ў наратывах памяці пра Другую сусветную вайну. Афіцыйны наратыў пра ўсенародны гераізм у вайну. «Дысідэнцкія» меркаванні пра вайсковы гераізм. Генацыд Другой сусветнай вайны ў Беларусі і мемарыяльны наратыў. Афіцыйны наратыў памяці пра нацысцкую палітыку генацыду. Дысідэнцкі наратыў памяці пра непрызнаны генацыд з боку саветаў (рускіх)

ДЭВІД Р. МАРПЛЗ. Гісторыя, памяць і Другая сусветная вайна ў Беларусі 105

ПЭР АНДЭРС РУДЛІНГ. Непрыкметны генацыд: Халакост у Беларусі 120

Маргіналізацыя тэмы Халакосту ў СССР. Халакост у беларускай гістарыяграфіі: савецкі перыяд. Дыскурс дыяспары пра Халакост. Халакост у гістарыяграфіі нацыяналістычнай апазіцыі. Памяць пра Халакост у эпоху Лукашэнкі. Ініцыятывы «знізу» і памяць пра Халакост

ГІСТАРЫЧНАЯ ПАЛІТЫКА

АЛЯКСАНДР КРАЎЦЭВІЧ. Археалогія і палітыка 140

АЛЬБИНА СЕМЯНЧУК. Бітва пад Оршай як «Фігура памяці» 146

АНДРЭЙ ВАШКЕВІЧ. Героі нацыянальнага пантэона: паміж памяццю і забыццём 162

Шаўчэнка — Міцкевіч — Караткевіч. Нацыянальны герой беларусаў, хто ён? Беларусы: «страшны сон Расіі» або «хобіты Еўропы». Наш Янка Купала

АНДРЭЙ КАТЛЯРЧУК. Палітыка памяці ў сучаснай Беларусі. Мемарыялы Другой сусветнай вайны і этнічныя меншасці краіны 173

«Генацыд» і савецкая палітыка памяці. Яўрэі. Цыганы. Палякі

АЛЕГ ДЗЯРНОВІЧ. Акадэмічная дыскусія сярэдзіны 1960-х гадоў: героі і ахвяры 195

Пачатак: рэцэнзія Прашковіча. «Советская Белоруссия» рэагуе. Дыскусія ў Акадэміі Навук. Адказ «Польмя» і Алексютовіча. Рукапіс з шуфляды. Асабістая драма. Наступствы і заканчэнне перыяду

ІВАН САЦУКЕВІЧ. Тапаніміка Менска як люстэрка гістарычнай палітыкі ўладаў у XX — пачатку XXI стагоддзя . . 239

ГІСТАРЫЯГРАФІЧНАЯ ДУМКА

АЛЕСЬ СМАЛЯНЧУК. Беларуская постсавецкая гістарыяграфія: паміж рэсаветызацыяй і новай карпаратыўнай этыкай 255

АНДРЭЙ ЦІХАМІРАЎ. Кніга, выява, прэса: сродкі русіфікацыі ў польскай школе XIX стагоддзя 264

(Wolczuk, Janina. Rosja i Rosjanie w szkołach Królestwa Polskiego 1833—1862. Szkice do obrazu. Wrocław, 2005; Wolczuk, Janina. Konterfekty kresowiaków z ottarzem i katedrą szkolną w tle. Z dziejów kontaktów kulturalnych polsko-rosyjskich w okresie międzypowstaniowym. Wrocław, 2011)

КРЫСЦІЯН ГАНЦЭР. Успаміны пра гісторыю апошніх вайны ў Нямеччыне і Беларусі 273

(Olga Kurilo, Gerd-Ulrich Herrmann, Hg.: Täter, Opfer, Helden. Der Zweite Weltkrieg in der weißrussischen und deutschen Erinnerung. Berlin, 2008)

СЦЯПАН ЦЕМУШАЎ. Рэцэнзія на школьны атлас, альбо Аб рэкамендаванай халтуры 276

(Гісторыя Беларусі са старажытных часоў да сярэдзіны XIII ст.: Атлас: Вучэбны дапаможнік для 6 класа агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / Спец. змест распрац. І. А. Аўдзееў, А. В. Перзашкевіч. Мінск, 2012)

Дадатак 1. Заключение рецензии В. Н. Темушева на рукопись атласа «Гісторыя Беларусі XVI—XVIII стст.» 310

Дадатак 2. Фрагменты из авторской справки о доработке рукописи атласа «Гісторыя Беларусі XVI—XVIII стст.» 310

Дадатак 3. Заявление В. Н. Темушева по поводу действий авторов Атласа по истории Беларуси XVI—XVIII вв. 312

Дадатак 4. Перечень карт для атласа 6-го класса, предложенный В. Н. Темушевым 314

АНДРЭЙ РАЛЁНАК. Канструяванне гістарычнай памяці ў дыскурсе ідэалогіі беларускай дзяржавы 315

Якія крытэры параўнання?

1. «Канцэпцыя навучальных прадметаў «Сусветная гісторыя. Гісторыя Беларусі».

1. Вывучэнне гісторыі Беларусі ў сярэдняй школе: ідэалогія, ідэнтычнасць, нарматыўныя дакументы. 2. «Навучальная праграма» па прадмеце «Сусветная гісторыя. Гісторыя Беларусі». 3. Інструктыўна-метадычны ліст «Пра выкладанне навучальнага прадмета «Сусветная гісторыя. Гісторыя Беларусі» ў 2011/2012 навучальным годзе

2. Канструяванне памяці пра гістарычныя падзеі ў ідэалогіі беларускай дзяржавы

2.1. БССР як гістарычная перадумова суверэннай Беларусі

(Аўтаномія, цэнтралізацыя ўлады альбо атрыбутыўная дзяржаўнасць? БССР ці БНР — галоўная крыніца беларускай дзяржаўнасці?)

2.2. Вялікая Айчынная вайна як асноўны рэсурс канструявання ідэнтычнасці ў беларускім ідэалагічным дыскурсе

(Актуалізацыя. Пагрозы дэсакралізацыі і фальсіфікацыі)

Генацыд беларускага народа. Дыскрэдытацыя альтэрнатывы інтэрпрэтацыяў ВАВ. «Рэспубліка-партызанка» і калабарацыянізм.

Цана Перамогі: памяць пераможцаў і памяць ахвяраў. Школьныя падручнікі як «месца памяці» пра ВАВ

3. Канструяванне памяці пра гістарычныя персанажы ў ідэалогіі беларускай дзяржавы

1. Вітаўт — дыялектыка прысваення і адчужэння. 2. Ці быў Скарына беларускім патрыётам? 3. Касцюшка vs Сувораў. 4. Кастусь Каліноўскі (1838—1864) — нацыянальны герой альбо польскі патрыёт? 5. Францішак Багушэвіч (1840—1900). 6. Іосіф Сталін (1879—1953). 7. Пётр Машэраў (1918—1980)

АНДРЭЙ ЦІХАМІРАЎ. Украінскія дыскусіі пра гісторыю: паміж палітыкай, памяццю і ідэнтычнасцю 373

(Андрей Портнов. Упражнения с историей по-украински. Москва, 2010; Андрій Портнов. Між «Центральною Європою» та «Русским миром». Сучасна Украіна у прасторі міжнародных інтэлектуальных дыскусій. Кіў, 2009; Андрій Портнов. «Велика Вітчизняна війна» в політыках пам'яті Білорусі, Молдовы та Украіны: кілька порівняльних спостережень. Кіў, 2009)

ГІСТАРЫЧНАЕ МІНУЛАЕ Ў МАСАВАЙ СВЯДОМАСЦІ

ЮРЫ ДРАКАХРУСТ. Вайна і мір гістарычных наратываў 384

ІРЫНА КАШТАЛЯН. Практыкі мемарыялізацыі ад беларускай улады: акцэнтаванне савецкага пазітыву і замоўчванне камуністычных злачынстваў 402

АЛЯКСЕЙ ЛАСТОЎСКІ, НАДЗЕЯ ЯФІМАВА. Вытокі нацыянальнай дзяржаўнасці ў беларускай гістарычнай памяці . . 411

1. *Значэнне міфа «гістарычнай дзяржаўнасці» для нацыянальнага канона.*
 2. *Фарміраванне гістарычных метанаратываў на тэрыторыі Беларусі ў XIX—XX стст., гістарычная традыцыя эліт і пытанне дзяржаўнасці.*
 3. *Пытанне пра вытокі нацыянальнай дзяржаўнасці ў масавай свядомасці жыхароў Беларусі: вынікі сацыялагічных даследаванняў.*

ІРЫНА МАХОЎСКАЯ, ІРЫНА РАМАНОВА. Спажывецкія тактыкі ва ўмовах эканамічнага крызісу першай паловы 1990-х гадоў (паводле ўспамінаў жыхароў беларускай правінцыі) 449

1. *Крызіс і мастацтва набываць.* 2. *«Ачумелыя ручкі».* 3. *«Мы будзем жыць цяпер па-новаму!»*

ПАЛЭМІКА

ДЗМІТРЫЙ ВІНАХОДАЎ, МІКОЛА НІКАЛАЕЎ. Ян Баршчэўскі ў «каланіяльным міфе». Водгук на артыкул Юрася Лаўрыка «Гогаль як старшы брат: Ян Баршчэўскі і каланіяльны міф нашага літаратуразнаўства» 463

АНАТОЛЬ ТАРАС. Пётра Садоўскі і крызіс беларускага сялянскага нацыяналізму 480